

Sagarra, vist i intocat

Dissabte passat feia vint-i-cinc anys de la mort de Josep Maria de Sagarra. Ens ho recorda un article de Ramon Barnils sobre el seu contacte amb l'escriptor, unes línies d'aquest referides a la ciutat de València i una entrevista amb la seua dona, Mercè Devesa.

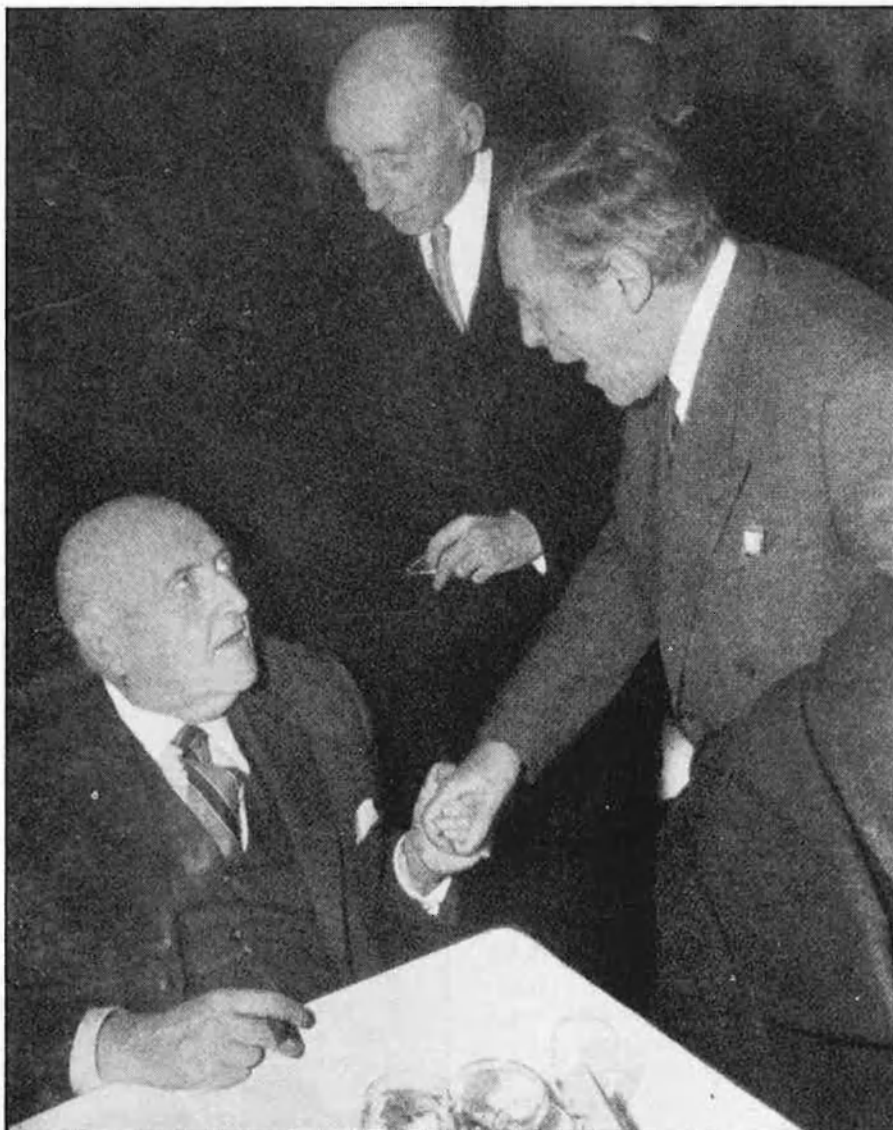

Ramon Barnils

Com tot infant de família consuetudinàriament catalana dels anys quaranta, no puc recordar la primera vegada que vaig sentir el nom d'en Sagarra, ni el primer vers que en vaig saber: una casa com la meua, on els únics llibres que hi havia eren els d'estudi dels fills, no era lliure de la presència, consuetudinària, del rector de Vallfogona, de Guimerà, de Mossèn Cinto. O de Josep Maria de Sagarra.

El primer llibre que em vaig fer comprar per Reis, en aquella edat insuportable per als altres i sobretot per a un mateix, quan els Reis ja no és festa pròpia perquè és festa de la canalla però se celebra dissimulant, aquell primer llibre d'home, i a més comprat amb ple coneixement del que es compra, va ser *El testament*, de Xavier Benguerel. El ple coneixement del que volia el vaig obtenir exclusivament d'un article de Josep Maria de

Dalt, Sagarra amb Josep Pla. Baix, l'escriptor, amb la seua dona.

Sagarra a *La Vanguardia*, escrit en propaganda de la novel·la.

A partir d'aquest punt se'm barreja una mica la cronologia: per exemple, no sé si vaig veure primer el pare, Josep Maria de Sagarra, o bé el fill, Joan de Sagarra.

La primera vegada que vaig veure Joan de Sagarra va ser al col·legi de Sant Ignasi, de Sarrià (Barcelona), dels jesuïtes. Era l'hora del pati i un equip de futbol de nois més grans que nosaltres passava camí de l'estadi —el camp de futbol més gran dels quatre o cinc de què disposàvem, mal m'està de dir-ho. L'equip dels grans anava completament equipat, amb botes, mitgetes, calcetes i mallot, i ens els

miràvem amb admiració. Un dels futbolistes equipat com els de veritat em va acabar d'obrir la boca i els ulls: tenia la pell completament vermella i completament blanca alhora, però sobretot tenia els pèls de les cames d'un color carabassa que semblava artificial —deixeu-m'ho dir en francès, que ara sé que és la seva llengua predilecta: «poil de carotte». Aquella barreja impossible de colors radicalment originals em tenia bocabadat. Un condeixeble va interpretar l'espai d'admirament

Sagarra amb Ferran Soldevila i Carles Riba.

a la seva manera, i em va acabar de deixar fora del món:

—Sí, noi, és el fill d'en Josep Maria de Sagarra.

Que era com si m'haguessin assenyalat el fill d'en Pepe Samitier.

La primera vegada que vaig veure Josep Maria de Sagarra va ser també a can Jesuïta, els Sagarra han estat sempre molt de can Jesuïta. Era a la instal·lació on es preparaven els futurs jesuïtes, que ells no en diuen seminaris ni convents ni monestirs sinó, naturalment, Col·legis Màxims. El de la Província jesuítica tarraconense era a Sant Cugat del Vallès, el meu poble, i en vigílies de Nadal havien organitzat un recital del «Poema de Nadal», de Sagarra, tot sencer. Resulta que un jesuïta de Valls (Alt Camp), el pare Josep Maria Llagostera, al cel sia, tenia un germà, farmacèutic a Badalona, que se sabia de memòria el poema sencer: trenta-quatre pàgines de versos, quatre cants i un final. Era nit d'hivern, i ben mudat i amb sabates vaig fer els tres quilòmetres a peu i camps a través des del poble al col·legi màxim. Quan era a punt d'entrar-hi, a la porta principal es va parar un

cotxe, segurament negre, molt lluent, i en va sortir el poeta, amb abric segurament negre i, ben segur, amb barret. Abans de veure-li la cara ja sabia que era ell, ningú no m'ho podia dir perquè jo anava sol, però ningú no m'ho va haver de dir.

La segona vegada que el vaig veure va ser a Sant Ignasi, el col·legi del seu fill i meu. El sistema d'ensenyament jesuític es basa en la rivalitat i competitivitat gairebé nord-americanes, amb premis, medalles, cintes, escarapelles, banderes, cordons, llaços i corones de llorer —em sembla que no me n'he deixat cap— als primers de cada assignatura, classe i brigada. El dia dels premis se'n diu «Dignitats», i eren els dies més solemnes de cada trimestre i de cada curs. L'acte era amenitzat amb música clàssica per orquestra «au grand complet», i hi assistien les autoritats, les primeres; capitans generals, batlles, pares dels alumnes... Una vegada, potser més d'una, vaig veure-hi en Josep Maria de Sagarra, i no va ser el menor dels

premis, passar-li a tocar quan anava a recollir la dignitat —els estudiants amb beca, o teníem pro dignitat, és a dir bones notes, o si ens quedàvem sense dignitat ens quedàvem sense beca.

El dia deu de juny de 1961 em vaig comprar un dels primers llibres que m'he comprat amb l'esperit de permetre'm un luxe, de fer-me un obsequi de qualitat. Em va costar dues-centes cinquanta pessetes i és l'edició en pell —vermella, era fatal— de l'Obra Poètica de Sagarra, publicada al març de 1947 per Editorial Selecta. Allà vaig comprovar que el vers «Ai, aire d'aquesta nit!» aprés a casa com a anònim, més endavant identificat una nit de desembre com a primer vers del «Poema de Nadal» de Sagarra, en realitat és «Aire d'aquesta nit!». Per a mi no pot ser de cap més manera —ni el poeta, m'hi jugo el llibre, ho voldria—, que com el vaig aprendre a casa, amb la síl·laba afegida per aquells de qui Sagarra deia que les havia tretes totes.

València

Josep M. de Sagarra

Vet aquí que els valencians han tingut amb mi la delicadíssima atenció de nomenar-me mantenidor dels Jocs Florals del Rat-Penat, atenció que jo els agraeixo moltíssim i que m'ha proporcionat l'avinentesa de fer un viatge ràpid a la celestial ciutat mediterrània: jo, a València, hi he estat unes quantes vegades. Una fou en un final de campionat de futbol, i recordo que vaig anar del camp al moll en una mena de cupé desmarxat, guiat per un cotxer que s'assemblava a en Francos Rodríguez; i, mentre corriem entre una gran traca d'insults, anaven petant a la capota del caruatge uns préssecs i uns melons preciosos, malaguanyats per a l'ofici que feien. Una altra vegada vaig anar a València a estrenar un drama, i això, naturalment, em va carregar una mica els nervis. Hi he anat també de turista, amb l'obligació de veure tota l'arqueologia de la ciutat i menjar totes les paelles típiques més anomenades. Això vol dir que, si València altres cops m'ha fet un gran efecte, sempre hi ha hagut un handicap físic o moral que no

m'ha deixat fruit del tot.

Ara no; he anat a València només amb l'obligació de pronunciar un discurs, i llevat d'això, que a mi ja m'agrada, tot han estat convits i delicadeses. En lloc de veure la catedral i la Llotja, he anat als toros, que a València en diuen els bous. En lloc de menjar paelles científiques, he menjat el que m'ha donat la gana; en lloc de veure canonges truculents i arxivers de cera pintada, he vist xicotetes espaterrants, cupletistes completament indòmites i amics d'una camaraderia i una gentilesa que s'hi pot pujar de peus.

La festa del Rat-Penat és de les coses més pomposes que se celebren al món. Els macers de la Diputació de València van una mica vestits de cardenals i una mica de gegants de la processó, tots de seda de primera i amb unes porres líquides i rutilants que semblen taronjades fosques. A més a més d'aquests grans macers hi ha l'alcalde i els regidors, que van plens de medalles, de plaques d'or i de cordons penjats al coll com serpetes tropicals. Tot el teatre està ple de senyores de la millor pell, músi-

J. M. de Sagarra, al seu despatx.

Pels volts de la data que em vaig permetre el luxe indicat, vaig veure Josep Maria de Sagarra per darrera vegada. Jo entrava a la segona sessió del cinema Windsor de la Diagonal de Barcelona, un dels pocs cinemes naturalment elegants que he freqüentat, i ell sortia de la primera. Duia abric fosc, segurament blau marí, i barret ben segur. El recordo posant-se un moment la mà dreta a la butxaca i un peu calçat amb sabata impecablement enllustrada pujant un graó.

Pocs mesos després, el vint-i-set de setembre de 1961, moria en Sagarra. No vaig anar a l'enterrament, ni jo ni els qui ni sabíem quan havíem après els primers versos seus, eren temps impossibles per a manifestacions de l'anònim i consuetudinari ciutadà, ni que fos un enterrament. Després he sabut que dels altres ciutadans tampoc no n'hi van anar gaires; perquè, després ho he sabut, aquells anys també li anaven resultant impossibles a Josep Maria de Sagarra. □

ques d'un metall intens i comprimit, carregat de camàndules i de notes greus que fan dissabte dels aires. Pronunciar un discurs en un ambient així és com entrar en el palau submarí d'un pirata i demanar la mà d'una sirena impossible. No us penseu, damunt de la roba millor que tinc, també m'hi varen posar unes grans medalles i uns grans cordons; vull dir que també feia el meu efecte.

La cosa més bona de la festa va ésser l'alcalde de València, que és apotecari, i es diu doctor Trigo, i hom afirma que ha inventat una magnèsia de primera. Aquest doctor Trigo, de setanta anys i una còrpora aquàtica, fa pensar en la morsa polar i en els senadors veneçians de la bona època. Va fer un discurs sobre el progrés material, un discurs laic, impressionant, en un valencià tendríssim, ple de floretes zorrillesques i caramels d'envelat.

Després del doctor Trigo, he fruit moltíssim amb els castells de focs artificials. A l'Alameda, enmig dels pavellons oficials i dels grans casinos de València, cap allà a la una de la nit, engeguen el castell. Tot el que es digui és poc. El castell de focs dura dues hores; i engeguen uns coets que en diuen «carcasses», els quals

pesen deu o dotze quilos; els projecten cel enlaire amb un canó, i, quan arriben a certa altura, els coets comencen a fer-ne de les seves. Una «carcassa» porta dins el seu cos tots els ingredients de la fascinació. Demaneu meduses, madrepores, estrelles de mar, mantons de Manila, baldufes, tot plegat dels colors més fins de les més translúcides anilines amb una mà de trons i espetecs que us fan tremolar el budell prim i acabeu tenint la sensació que el món s'enfonsa. D'aquests coets, en tireu a milers, perquè els castells de foc valencians són generosos, com l'horta, com la cuina valenciana i com els ulls de les xicotes, que no s'acaben mal de tan negres i tan plens de melodrames i d'alegria.

Jo em penso que València és una de les coses més suculentos del món; ells sens dubte estan molt de llur burgesia i de llur aristocràcia, que parlen un castellà remolit com el pa de dos dies, i ara encara es maregen amb debilitats monàrquiques i reaccionàries. Dintre aquesta aristocràcia hi ha la consistència treballada d'un bon caviar, però la cosa més fina de València és el contingent rural; les noies i els xicots de l'horta, sobretot aquestes mosses de divuit anys, que tenen una pell torrada i

plena de perfum com el millor café de l'Aràbia.

Un altre punt importantíssim de València és el port. Jo ja sé que el Baedeker diu que la Llotja és una gran cosa. Jo no ho nego; però, si m'he de perdre a València, em trobareu al port. I tota la gràcia consisteix per a mi en el fet que es tracta d'uu port de tràfic agrícola; no hi ha ni el tuf ni la poesia metàl·lica i oliosa dels ports industrials. Allí les coses són netes, precises, ben retallades sobre un cel de laca. Els valencians, traçudíssims, en totes les coses de l'agricultura posen aquell cop de mà femení i picant: els cistells de ceba, de taronja i de tomàquet semblen per a jugar-hi a aines; tot és polit i murri.

No he estat mai a Cuba, però no sé per què València em fa pensar en les coses que he sentit explicar de l'Havana; és possible que aquestes dues ciutats no s'assemblin gens, però dintre meu, s'hi ha fet una associació moral que difícilment podré destruir. Les palmeres de València em fan venir unes ganes terribles de cantar una havanera ben melosa, de beure quatre gotes d'aigua de coco i de deixar que em ploqui a l'orella, com un cant de grill, una sonsònia de guitarra que fa el bot dins el ventre d'una barca solitària.